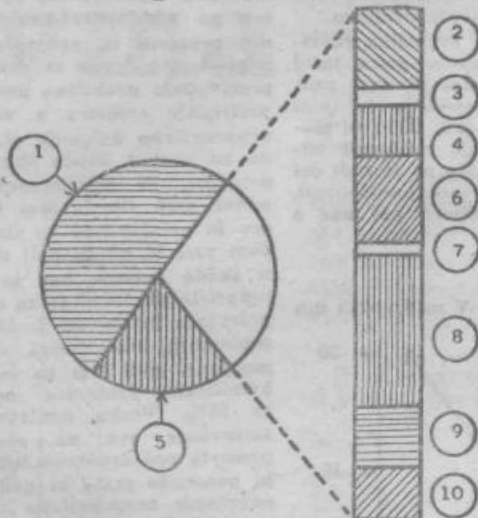
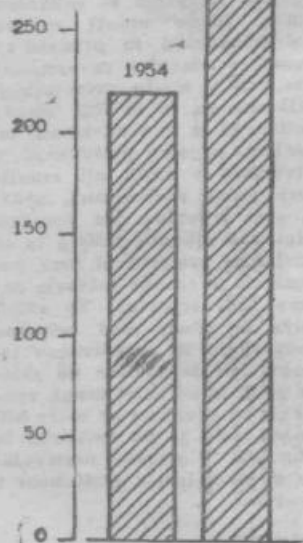

NAŠE GOSPODARSTVO

Gibanje in struktura skupnih investicij

V milijardah din

1955

(Številke v krožkih na grafikonu ustrezajo dejavnostim, ki so označene s istimi številkami na spodnji tabeli)

Potrošek od 1. I. do 30. IX. v milijardah dinarjev

	1954	Struktura v %	1955	Struktura v %
SKUPAJ	219	100	271	100
Industrija in rudarstvo	116	52,9	135	49,7
Kmetijstvo	8	3,7	13	4,9
Gozdarstvo	1	0,3	2	0,7
Gradbeništvo	11	5	8	2,9
Promet	43	19,6	55	20,2
Trgovina	8	3,8	14	5,3
Obiri in domača obrt	2	0,8	3	0,9
Stanovanjsko-komunalna dejavnost	16	7,5	24	9,1
Kulturno-socialna dejavnost	5	2,4	9	3,3
Dejavnost državnih organov in ostalo	9	4	8	3

Pripomba: V ta pregled niso vključeni regresni v kmetijstvu in potrošek za investicije iz skladov za pospeševanje posameznih gospodarskih področij. Podatki se nanašajo na bruto investicije (skupno s potroškom amortizacije).

Pri vzporedjanju potroška za investicije za prvih devet mesecev tekočega leta s istim obdobjem lanskega leta je treba upoštevati, da se v letu 1955 cene gradbenega in drugega investicijskega materiala večje, kakor v letu 1954, ter da imamo določen porast plač. Zategadelj so porastle tudi cene investicijskih del v tekočem letu.

V prvih devetih mesecih letošnjega leta smo potrošili za investicije za 23,9 več kakor v istem obdobju lanskega leta. Ker je porast cen manjši, kakor pa povečanje vloženih sredstev za investicije, lahko sklepamo, da je dejanski obseg investicij v prvih devetih mesecih leta 1955 še vedno večji, kakor je bil v istem obdobju lanskega leta. V primerjavi s povprečjem leta 1954 so namreč cene pri proizvajalcih porastle do septembra tega leta v industriji gradbeniškega materiala za 8%, v lesni industriji za 12% in v proizvodnji sredstev dela 7%. Torej je ta porast cen precej manjši od porasta vrednosti investicij.

Da se investicije porastle, lahko sklepamo tudi iz povečanja števila zaposlenih v gradbeništvu za 8%, iz povečanja proizvodnje industrije gradbenega materiala za 11% in gradnje strojev za 14%. Vse to velja za

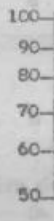
devet mesecev letošnjega leta v primerjavi s istim obdobjem lanskega leta.

V letošnjem septembru so bile investicije za blizu 4 milijarde manjše kakor v septembru leta 1954. To dokazuje, da so že prišli do izraza ukrepi za omejevanje čezmernega investiranja.

Spremembe v strukturi investicij kažejo, da prihaja do izraza politika povečanja investicij v kmetijstvu in gozdarstvu, kakor tudi v vseh drugih gospodarskih dejavnostih, ki neposredno vplivajo na povečanje družbenega standarda t.j. v trgovini, stanovanjsko-komunalni in kulturno-socialni dejavnosti, medtem ko se zmanjšuje delež industrije in rudarstva v investicijah. Ta sprememba v strukturi je še bolj očitna, če primerjamo letošnje strukturo s strukturo prejšnjih let. Tako je na primer, nasproti letu 1952 porastle udeležba kmetijstva, trgovine, stanovanjsko-komunalne in kulturno-socialne dejavnosti, zmanjšala pa se je udeležba industrije in rudarstva.

Vsak državljani socialistične Jugoslavije, ki sodeluje in tudi ODLOČA v katerem koli organu delavskega in družbenega upravljanja, NUJNO potrebuje »Naša skupnost«, glasilo Predsedstva Zveznega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije.

V milijardah din

Ali je zaslužek v trgovini vzrok za porast cen?

Podatki o razlikah med cenami proizvajalcev in cenami v trgovini, ki jih je objavil Zvezni zavod za statistiko, so dali povod našim časopisom, da so se te dni zopet spravili nad »neopravičene« in »pretirane« zaslužke v trgovini in proglasili trgovino za glavnega kriveca porasta cen na trgu. »Politika« z dne 9. novembra piše ob tej priložnosti: »Številke, najmočnejši argumenti za dokaz kakršnega koli dejstva, nedvomno kažejo, da leži na trgovini največji del odgovornosti za porast cen na trgu.« »Borba« istega dne pa piše ob priliki opaženih razlik v maržah pri posameznih artiklih in o njihovi višini sploh: »Po tem bi lahko sklepali, da so v trgovini zelo močne spekulativne tendence in da trgovina »dobiva neopravičene marže in da diktira cene«, in podobno; zagrebški »Informator«, časopis za gospodarska vprašanja, z dne 16. novembra piše: »Višina ustvarjenih razlik je eden izmed razlogov visokega nivoja prodajnih cen na drobno in njihovega neprestanega porasta«, itd.

Taka pojmovanja — da je obstoj teh razlik vzrok za porast cen — ne ostanejo brez odmeva v gospodarskem življenju. V istih in drugih časopisih smo nekaj dni pozneje lahko brali, da novoustanovljeni svet potrošnikov proučuje kalkulacije prodajnih cen v trgovini in da je po njihovi iniciativi prišlo do zniževanja cen tam, kjer se bile »previseke« marže. (Na primer »Politika« z dne 11. novembra, »Borba« z dne 12. novem-

bra, »Naša skupnost« z dne 10. novembra in dr.).

Toda to ni prvič, da se pojavljajo taka pojmovanja in do zdaj smo že dostikrat opozarjali tudi na to, da so ta pojmovanja nepravilna. Pa vendar se vtrajno držijo tudi pri tistih, ki se poklicani, da bolje poznajo bistvo ekonomskih odnosov in notranje zveze med ekonomskimi pojavi.

Z domnevo, da se splošni nivo cen lahko samovoljno spreminja po želji trgovine, ali domnevo, da je zadošča, ako ne-

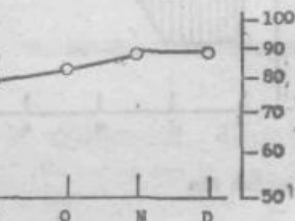
dočim je v prejšnjih letih količina denarja v obtoku stalno in hitro naraščala, pa se le-ta letos ustaljuje. Od januarja do septembra leta 1953 je obtok denarja porasel za 14,5 milijard, v letu 1954 za 10,5 milijard, letos pa se je zmanjšal za malo več kakor 1 milijardo. Po trenutnih podatkih Narodne banke se je v oktobru nadaljevalo zmanjšanje obtoka.

V zvezi s tem je treba poudariti, da so v devetih mesecih mnogo bolj porasli izdatki prebivalstva kakor pa dohodki. To pomeni, da je prebivalstvo v tem času potrošilo del prostih denarnih sredstev, ki so ostala iz prejšnjih let. S tem se je v določeni meri zmanjšal pritisk gotovine na trg, kar ima lahko pozitivne posledice na ustalitev trga in cen.

Skupna kupna moč, ki odreja povpraševanje po blagu na trgu, pa ni odvisna samo od obtoka gotovega denarja, temveč še v večji meri od sredstev, ki jih imajo gospodarske in družbene organizacije ter ustanove na svojih računih pri Narodni banki in ki jih na kratke imenujemo »obveznosti na pokazu«. Te »obveznosti na pokazu« kažejo zelo rahel porast.

Obtok bi bil še nižji, če bi bili vplačani planirani davki na dohodek iz kmetijstva. V devetih mesecih letošnjega leta so kmetje vplačali manj davka kakor v devetih mesecih leta 1954, čeprav se zelo narasli dohodki vaškega prebivalstva.

V milijardah din

kdo želi ustvariti večji dobiček, pa da ga brez nadaljnjega lahko s preprostim navijanjem cen tudi ustvari, s takimi domnevanji, ki tvorijo temelj prej omejenih trditvev, rušimo celotno znanstveno koncepcijo o ekonomskih odnosih v blagovni proizvodnji. Sprejemanje takih pojmovanj v praksi pomeni usmeriti napore naših ljudi v napačno smer, pomeni delati utvare o možnosti dvigovanja standarda samo s tem, da se znižajo cene v trgovini, ne glede na spremembe v drugih odnosih in podobno.

Vzroki dvigovanja cen

Vzroke za dvigovanje cen pa moramo iskati na drugi strani, in tja tudi v prvi vrsti usmeriti napore za dvigovanje standarda. Čeprav ima trgovina prav gotovo desti svojih lastnih slabosti, je predvsem odraz stanja in odnosov v proizvodnji in v razdelitvi. Če je proizvodnja predmetov za osebno potrošnjo (z možnostmi njihovega uvoza) nezadostna za potrebe, tedaj tudi osebni standard ne more biti višji. Če se z razdelitvijo vrednosti družbene proizvodnje ustvarja večja skupna sredstva, kot to ustreza cenam razpoložljivega blaga, tedaj bodo cene tega blaga rastle. Če se tudi na drugih sektorjih potrošnje — za investicije, proračune in podobno — tudi ustvarja večja skupna sredstva kot to dopušča ustrezajoča proizvodnja, potem bo prišlo do sploš-

nega porasta cen. Pri obratnem odnosu bodo cene padale. Po gibanju cen se vzpostavlja ravnotežje med proizvodnjo in potrošnjo, ali med blagovnimi in kupnimi skladi. To so zakoni tržišča in blagovne proizvodnje, zakoni svobodnega formiranja cen. Ti zakoni veljajo tudi pri nas in imajo svoja globoka opravičila, ker se po njih spontano ustvarja potrebna struktura proizvodnje in delitve dela.

Na podlagi statističnih podatkov, kar pa lahko vidimo tudi iz podatkov, ki jih redno prinaša tudi »Naša skupnost«, je od leta 1952 celotna proizvodnja po fizičnem obsegu porastle za okrog 25%, pri čemer je proizvodnja sredstev za proizvodnjo rastle dokaj hitreje, kakor pa proizvodnja predmetov za osebno potrošnjo, kjer je zastajala lastni kmetijska proiz-

Ali je zaslužek v trgovini vzrok za porast cen?

vođnja. Zaposlenost pa je v prvih letošnjih osmih mesecih za 35% višja od zaposlenosti v l. 1952. Na teh sektorjih so kupna sredstva rastle v dokaj večjem obsegu — denarni prejemki prebivalstva za 65%, investicije za 54%, proračunska potrošnja za 39% (brez izdatkov za armado skoraj za 100%). Če k temu dodamo še težave s pla-

čilno bilanco, slabo storilnost dela itd., potem je jasno, da cene pri nas niso mogle ostati na isti stopnji in da ni treba iskati razlogov za njihovo povečanje predvsem v zaslužku trgovine.

Vsakdo je hotel dobiti za svoja sredstva blago, če ga pa po obstoječih cenah ni bilo dovolj, je moralo priti do pomanjkanja blaga, ali do dviganja

cen, ki je izravnavalo odnose med ponudbo in povpraševanjem.

Normalno in svobodno razvijanje gospodarstva mora torej v določenih odnosih med proizvodnjo in potrošnjo računati s povečanjem cen. Sicer bi morali oskrbovanje urejevati administrativno. Ko pa je tudi del trga, ki ga ni moč kontrolirati, kot imamo primer pri nas s

kmečkim trgom, tedaj bo vrnitev na administrativno urejanje prometa in preprečevanje porasta cen blaga iz družbene proizvodnje praktično pomenilo prelivanje sredstev v vasi in neopravičeno dvigovanje standarda na vasi v škodo standarda delavcev in uslužbencev. Ta odnos med standardom delavcev in uslužbencev in standardom vasi bi bil še bolj skaljen v škodo prvega, ker so cene industrijskih izdelkov za osebno potrošnjo ostale od l. 1952 do septembra leto skoraj nespremenjene, med tem ko so cene kmetijskih pridelkov porastle za 35%. Vsako neutemeljeno zniževanje cen na področju prometa pod družbeno kontrolo, bi pomenilo samo še nadaljnje povečanje neopravičene razlike v standardu med vasio in mestom.

To velja v celoti tako za cene proizvajalcev kakor tudi za cene v trgovini. Med tem ko pa so nam razlike med lastno ceno in prodajno ceno v industriji bolj ali manj razumljive, ker v njih vidimo potrebno razdelitev dohodka na plače in družbene sklade, imajo mnogi razlike med nabavnimi in prodajnimi cenami v trgovini za »navijanje« cen v škodo potrošnikov. Dejansko pa je to ista enotna razlika, ki jo — v odvisnosti od posebnih pogojev poslovanja — ustvarjajo v večji ali manjši meri sedaj proizvajalci, sedaj pa spet trgovina. Za pravilno delovanje zakonov tržišča in za razvijanje prometa ni brez pomena, da to razliko ustvarja deloma tudi trgovina. To zlasti velja za odnos med privatno proizvodnjo in socialistično trgovino. Če te razlike ne zajame prvi, jo bo zajel drugi, vendar pa za skupnost ne more biti vseeno, kdo jo bo ustvarjal in izkoriščal — privatni proizvajalec ali skupnost z zaslužkom v trgovini.

Slabosti trgovine

Odnosi kajpada niso v celoti tako preprosti. Možno je poleg drugega, izkoriščati monopolni položaj tudi z navijanjem cen, izvršiti prerazdelitev sredstev iz enega področja proizvodnje v drugo, iz področja proizvodnje v področje prometa, ali iz enega področja potrošnje v drugo. Z drugimi besedami tudi trgovina, če ima, ali če umetno ustvari monopolni položaj, lahko preliwa sredstva, ki so namenjena, na primer, za osebno potrošnjo, v svoje sklade. Se več, to tudi z visokimi stroški prometa vedno dela. Tu lahko brez dvoma pridejo do izraza mnoge slabosti trgovine, ki jih tudi naša trgovina nima malo. Kako bo organizirala promet s proizvodi, kako dopremila blago od proizvajalca do potrošnika, ali bo plačala nepotrežno visoke cene privatnim proizvajalcem, ali bo uporabila privatne posredovalce, ki razlike v cenah spravljajo v svoj žep, kako bo organizirala varovanje proizvodov, da se ne pokvarijo itd., — vse to so problemi, katerih pravilna rešitev je odvisna predvsem od trgovine. Resnici na ljubo pa je treba reči, da se naša trgovina bori z velikimi objektivnimi težavami, nima potrebnih transportnih naprav, skladiščnih naprav itd., in da so zato neizkoriščene mnoge možnosti, ki jih nudi tudi obstoječa proizvodnja za boljše oskrbovanje potrošnikov. So pa vsekakor tudi subjektivne slabosti, od nesposobnosti zadrževanja do spekulativnih teženj.

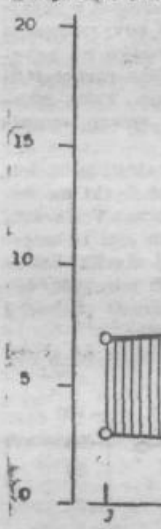
da bi se umetno ustvarilo pomanjkanje blaga in tako dosegli dejansko neopravičeni zaslužki.

V tem smislu je treba, kadar gre za trgovino, usmeriti tudi napore naših ljudi za izboljšanje stanja na trgu, za njegovo stabilizacijo in za njegovo boljše in popolnejšo preskrbljenost. Znižanje cen ne more tu ničesar pomagati, kadar zato ni objektivnih pogojev, lahko samo pripelje do nadaljnjih motenj. Zato pa naši predpisi niso niti postavili potrošniškim svetom naloge določati cene v trgovini, temveč samo nalogo predlagati ukrepe za njeno izboljšanje in da kontrolirajo uporabo družbenih sredstev, s katerimi trgovina razpolaga in podobno. Nekateri sveti so to stvar že pravilno razumeli in v »Borbi« z dne 20. novembra lahko bremo, da so že prve izkušnje potrošniških svetov v Beogradu pokazale, da potrošniški sveti, razumljivo, ne morejo rešiti problemov našega trga, ker so njihove korenine mnogo globlje, toda lahko zelo dosti pomagajo. Ali, kar je še bolj zanimivo, da je na primer svet v podjetju »Trešnjevica« sklenil, da ni treba generalno zniževati cen, »ker s tem ne bi ničesar dosegli«, in da se je večina sveta orientirala na probleme oskrbovanja, organizacije poslovanja stroške trgovine in podobno.

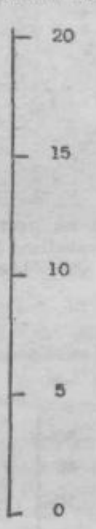
Vsekakor, pravilnejša orientacija!
Voja Rakič

GRADBENIŠTVO

V milijardah din

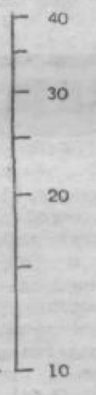
V milijardah din

V milijardah din

V milijardah din

Čeprav se je v septembru v razmerju s prejšnjim mesecem vrednost opravljenih gradbenih del povečala za več kot milijardo, je tempo porasta vendar dokaj manjši kakor lani. To

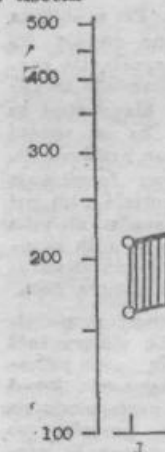
kaže, da prihajajo do izraza že ukrepi za omejitve investicij, ki jih je izdal zvezni izvršni svet.

Se bolj jasno vidimo to iz podatkov o zaposleni delovni sili

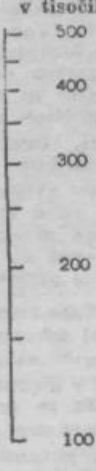
v gradbeništvu, ki se v septembru ni povečala, čeprav je bilo doslej vsako leto število zaposlenih delavcev v gradbeništvu največje v septembru.

POTROŠNIŠKA POSOJILA

Zaposleno osebje v tisočih

Zaposleno osebje v tisočih

V zadnjih letih znesek potrošniških posojil zelo hitro raste. Tako je konec leta 1952 znašal dolg potrošniških posojil pri bankah in trgovski mreži 4.557 milijonov dinarjev, leta 1953 15.862 milijonov dinarjev, leta 1954 25.427 milijonov, konec sep-

tembra 1955 pa 29.444 milijonov dinarjev.

Od začetka leta pa do konca septembra leta 1954 je znašal porast potrošniških posojil nekaj nad 5 milijard, letos pa 4 milijarde. Tudi v septembru je porast dokaj manjši, kakor je

bil v lanskem septembru. Torej se je nervoznost potrošnikov v avgustu in septembru odrazila bolj na povečanem iskanju potrošniških posojil, kakor pa v porastu dolgov za potrošniška posojila, ki so bila izdajana v glavnem v normalnih mejah.

RAZVOJ PROMETA

	1939	1946	1954
ZELEZNISKI PROMET			
Število lokomotiv	2.295	2.079	2.346
Število potniških vagonov	3.546	2.449	3.838
Število tovornih vagonov	53.524	42.723	66.683
Prepeljanih potnikov v milijonih	58	78	147
Prepeljano blago v milijonih ton	21	29	44
POMORSKI PROMET			
Trgovsko ladje, število ladij	185	86	206
... bрт v tisočih	401	141	281
REČNI PROMET			
Prevozni plovni park, število objektov	1.243	492	887
... ks. v tisočih	60	22	39
ZRAČNI PROMET			
Letalski km v tisočih	623	261	2.729
Prepeljani potniki v tisočih	13	10	80
CESTNI PROMET			
Potniški avtomobili	13.561	6.238	11.290
Avtobusi in tovornjaki	5.229	11.974	22.379
Prepeljani potniki v javnem avtomobilskem prometu v milijonih	—	15	29